

לעילוי נשמת
הר"ר
יוסף וולף ז"ל
ב"ר
ברוך מנדל הי"ד
ת.נ.צ.ב.ה.

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

כולל דחסידי סוכטשוב
כולל "סגת משה"
ע"ש הרה"ק ר' משה יצחק יוסף ז"ל
בית מדרש
למגידי שיעור "הדף היומי"
רחוב סופר 3 ת.ד. 471 ב"ב סל 03-6440457

זכרון עולם
האשה החשובה
רודפת צדקה וחסד
סרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר סאיר ז"ל
ת.נ.צ.ב.ה.

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה וחטי יוסר

גליון מס' 344

עירובין פ"א-פ"ז

בס"ד, כ"ד כסלו תשס"ו

- ♦ פרוטת האכסנאי
- ♦ טיול בשבת נחשב "דבר מצווה"?
- ♦ מי כתב את השאלות בשו"ת "תרומת הדשן"?
- ♦ השלטונות סגרו בית כנסת עם העירוב

השבוע בגליון

- ♦ בבית הכנסת כמעט לא מתים
- ♦ עירוב חצרות שהונהג בבית כנסת רפורמי
- ♦ שימוש בחלה תפורה ל"לחם משנה"
- ♦ איחוד בידי שמים ואיחוד בידי אדם

דבר העורך

קרון הבצל

לאחר מעשה ההרהרתי ביני לבין עצמי, כי יתכן שהוא סיים זה עתה דיון כוחני ותוקפני מול פקידי שומה כל שהם, בעת שייצג את לקוחותיו עתירי ההון, ושעות ארוכות אלו הן שהשפיעו עליו להכנס, לשבת ולהתחיל לדבר, בטרם יהיה סיפק בידי לומר לו שעליו לפנות לחדר אחר. הוא היה זקוק לאחראי על הקמת והפעלת שיעורים במקומות עבודה, כדי להתייצג עמו לגבי הקמת שיעור במשרדו עבור עובדיו - תופעה ההולכת ומתפשטת אגב בכל רחבי הארץ - אך בטעות נכנס לחדר, התיישב על כסא והחל לומר את דבריו. כך או כך, לא עצרתי אותו. הוא דיבר כל כך מעניין. כל רגע אמרתי לעצמי, הנה, כבר יגמור את המשפט ואסביר לו כי עליו לפנות לחדר השני. אך משפט גרר משפט, הוא תיאר את הדברים בצבע וורוד, מלווה אותם בתנועות ידיים נמרצות, עד שסיים את דבריו והסברתי לו, כי ממתנינם לו בחדר הסמוך. הוא התבונן בי, "רגע, אתה רשמת את הדברים, זה יהיה ב"דבר העורך?". "למה לא?!", השבת. הוא לא התנגד.

★ ★ ★
טרם נצטט את תמליל השיחה, חובה לציין, כי זו תקופה ארוכה, שכל הבא במגע עם הרבנים מגידי שיעור הדף היומי חש, כי הדף היומי עלה מדרגה. **ניתן** לומר בזהירות, כי אנו חווים שלב נוסף במהפכת הדף היומי. בעיני רבים הוא כבר אינו מוגדר כ"משימה", כ"חובה" או כ"מטלה", אלא כזכות וכהנאה שאין לה תחליף, כפי שכל יהודי מתפלל בכל בוקר "ויהערב נא ה' אלוקינו את דברי תורתך בפינו ובפיות עמך בית ישראל". **מגיד** שיעור בדף היומי מספר, על יהודי שעדיין אינו שומר תורה ומצוות, המשתתף בשיעור הדף היומי, ואינו חדל לספוק את כפיו בהנאה, שמחתו פורצת כל העת, "כל כך יפה, משהוא. נפלא". מגיד שיעור אחר מספר בהתרגשות על יהודי שמתפרס מגזיות שער מגולגלותיהם של בני אדם, אשר לפני שנים אחדות קיבל על עצמו עול תורה ומצוות, ובתקופה האחרונה הוא מגיע לשיעור "מוכני"; הוא מכין את

דף פ"א/ב בארבעה פרקים בשנה
פרוטת האכסנאי
ימי החנוכה ממשמשים ובאים, ואנו נעסוק באש התורה שהתלקחה מסוגייתנו, על אודות אחת ההלכות הידועות של הדלקת נרות חנוכה. "אכסנאי", הלא הוא אדם המתאכסן אצל אחרים, יכול לתת פרוטה לבעל הבית המדליק את נרות חנוכה, ולצאת ידי חובת המצווה. מה פעלה פרוטתו? לכאורה, אין שאלה פשוטה מזו; היא הפכה אותו לשותף עם בעל הבית בנרות, בשמן ובפתילה. ברם, הדברים אינם פשוטים כל עיקר.

כידוע, להלכה נפסק כשיטת רבי יוחנן (בבא מציעא מז/ב), שמן התורה מעות קונות, היינו: הנותן כסף תמורת חפץ, קנה את החפץ אף ללא שביצע מעשה קניין בחפץ. אולם, חכמים קבעו, כי עד שלא משך את החפץ, רשאים הצדדים למכירה לחזור בהם (תוך קבלת "מי שפרע"). טעם הדבר, "שמא יאמר לו נשרפו חיתך בעליה". היינו: כאשר תפרוץ שריפה ברשות המוכר, הוא לא ימהר להציל את החפץ שנרכש, שהרי דמיו כבר שולמו והלקוח יוותר ללא כסף וללא סחורה. בעקבות תקנת חכמים, יעוט המוכר להציל את החפץ, פן יבולע לו.

לאור הלכה זו, מתעורר מאליו הנידון, מה הועיל האכסנאי בנתינת הפרוטה לידי בעל הבית, הרי חכמים תקנו שאין קונים באמצעות כסף. כיצד, איפוא, הפך האכסנאי לשותף.

לומדי הדף היומי לומדים השבוע משנה, אשר לדעת חלק נכבד מן הפוסקים טמון בה הפתרון לשאלה. במשנה נאמר, כי בערבי החגים העמידו חכמים את דבריהם על דין תורה, שניתן לרכוש בכסף, מפני חשיבותה של סעודת יום טוב. כלומר, הנותן כסף לבעל פרה, כדי לקנות נתח בשר לכשתשחט בערב יום טוב, קניינו חל, ואין המוכר רשאי להתחרט, אפילו אם אין עוד קונים וייגרם לו הפסד משחיטת הפרה. מכאן למד המהרי"ל הלכה: "כל לצורך מצוה מעות קונות". המשלם מעות עבור יין לקידוש, הרי הוא שלו (נפסק ברמ"א "שולחן ערוך" חו"מ סי' קצ"ט סעי' ג'), ועיי' "פרי מגדים" או"ח סי' תרנ"ו אשל אברהם אות א'). בעל ה"קצות החושן" (שם סי' ב') הוסיף, כי גם הקונה חלות לשבת קודש - קנאם במעות, שהרי ניתן לקיים בהם מצוות קידוש. ה"פרי מגדים" (שם), והגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל (או"ח סי' תרמ"ט סעי' ב') הסיקו, כי גם המשלם עבור אתרוג לקיום מצוות ארבעת המינים, קנאו בכסף.

מעתה, אומר האדמו"ר מגור, בעל ה"אמרי אמת" זצ"ל, ניתן להבין, כי אכסנאי המשלם פרוטה לבעל הבית, קונה שותפות בנרות ובשמן באמצעות הכסף, מפני שבדבר מצווה לא ביטלו חכמים את קניין כסף ("ימכתבי תורה", י"ב). ברם, כאשר נעיים בסוגייתנו נמצא, כי ניתן לערער עד היסוד את המסקנה שהעלו ממנה

לעילוי נשמת
הרה"ח ר' עקיבא גור (גרשטנקורן) ז"ל
ב"ר יצחק ז"ל נלב"ע כ"ז כסלו תשנ"ט
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י המשפחה הנכבדה שיחיו

עילוי נשמת
הילד **ערן יוסף קריאל** ז"ל
ב"ר אפרים שלמה שבחלחסיא
נלב"ע כ"ז כסלו תשמ"ז
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י הוריו אפרים קריאל
הוב"מרת שרה שיחור - קרית קריית

עילוי נשמת
הר"ר **אהרון ליסטנברג** ז"ל
ב"ר חיים פנחס ז"ל
נלב"ע כ"ד כסלו תשס"א
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י המשפחה שיחיו

עילוי נשמת
סרת **שושנה זילברשטיין** צ"ה
ב"ר משה יהודה יבדלחסיא
נלב"ע ביום כ"ט כסלו תשס"ד
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצחה ע"י בנותיה יודית הר"ר שאל
זילברשטיין ומשפחתה שיחיו

הדף היומי, כולל "תוספות!"

אין ספק, מאמציהם הבלתי נלאים של הרבנים מגידי השיעורים, ראויים להערכה ולהוקרה בפי כל, ואשריהם שהם זוכים לאכול בעצמם את פרי עמלם. משתתפי כל שיעור יכולים בוודאי לספר על הטרחה ועל המאמצים שמשקיע מגיד השיעור "שלשה", ואנו נציין במסגרת מצומצמת זו מגיד שיעור צנוע הראוי להעלותו על נס, שבתו בת השבע נכוונה קשות ממים רותחים, ובמשך כל תקופת שהייתה בבית החולים ואחר כך בבית, לא החסיר אף יום אחד משיעורו!

★ ★ ★

איש שיחי המדובר, עורך דין מפורסם, כך התברר לי אחר כך, התפעל באופן טבעי בהקשר המשיק לתחום עניינו. אכן, זה תפקידו המרכזי של מגיד השיעור, ליצור קשר ועניין בין כל לומד לבין הגמרא. עליו להכיר את תפקידו ואת מקצועו של כל אחד משתתפי השיעור, ולהאזיב עליו את הגמרא באופן אישי.

את המשפט הראשון בו פתח את דבריו, יכולים היום לומר למעלה משנים עשר אלף איש ברחבי הארץ: "בזכות מאורות הדף היומי, אני קבעתי עיתים לתורה, בבית הכנסת שבאיזור מגורי. זה שנים רבות לא החזקתי גמרא ביד, וכעת אני לומד תורה בכל יום".

כה המשיך האיש לספר:

אני עורך דין.

אחד מחברי הטובים בחר מזה שנים להתמקד באיתור פרצות בחוק, הליכה בין הסיפות, ובאמצעות להטוטים משפטיים הוא מצליח להוציא זכאים את רוב לקוחותיו. צריך להבין, שהאנשים שהמציאו את החוקים וכתבו אותם, השקיעו פחות זמן ומחשבה, בניסוחם ובפריטהם, מכפי שאני ושותפי לעבודה משקיעים, כדי למצוא את הליקויים שבלשון החוק. ומכאן הצלחתנו.

את השראתו להתמקד דווקא בתחום זה הוא שאב מסיפור מעניין אותו שמעו בתחילת דרכו החקלאית. היה זה בימי שלטון המנדט הבריטי בארץ ישראל, בתקופת מלחמת העולם השנייה, שנים ספורות טרם הקמת מדינת ישראל. סוחר לא שציית להוראות חוק שקבע, כי אין לייבא מזון ללא אישור השלטונות, תפס, נחקר, נעצר והועמד לדין.

הברנש הנוגע שהועמד לדין הודה בחקירתו כי העביר קרון בלא ממצרים לשטחי ארץ ישראל, והכל צפו כי יישב בכלא שנים ארוכות. עד... שנשכר עבורו עורך דין מוצלח.

בית המשפט התכנס וכתב האישום הוקרא בקול מונוטוני. או אז נעמד הסניגור על רגליו ובפיו בקשה אחת: "ברצוני לשמוע מילה במילה את נוסח החוק בעטוי מואשם מרשי". בקשתו מולאה, והכל לקו בהלם. נוסח החוק קבע במפורש: "אין להעביר מזון, לא בדרך הים ולא בדרך האוויר".

הוא לא היה צריך להסביר מאומה. קרון הבצל לא הועבר בדרכי הים ואף לא בדרכי האוויר... השופט נאלץ לשחררו על אתר, ושמו של עורך הדין נישא לשם ולתהילה.

כיצד השתרבב מחלל כה בולט לנוסח החוק?! התברר, כי הבריטים אשר שלטו באיזור בתקופה זו, ייבאו מארצם חוקים שונים ככתבם וכלשונם, בין היתר את חוק איסור יבוא המזון. בריטניה, כידוע, היא אי מוקף ים. אליה לא ניתן לייבא מזון בדרך היבשה... החוק הועתק בנוסחו המקורי לארץ ישראל והנאשם הפך באחת לזכאי.

הכל ידעו כי אותו ברנש עבר על כוונת המחוקק, אך לא על החוק...

אתה מבין. לא פעם אתה שומע על אי אלו אנשים שיצאו זכאים בזכות פרצה שהתגלתה בחוק. אני לומד גמרא כבר שנים אחדות. דיברתי עם חברים למקצוע, גם הם לומדים דף היומי. לא מצאנו פרצה אחת! העולם משתנה באופן בלתי ייאמן, ואותם החוקים מתאימים לכולם.

כמוכן, הוא מוסיף מעט מתבקשת, "אין צורך בחיזוקים שלי או של עמיתי לאמיתות התורה, היא ניתנה לעם ישראל על ידי בורא עולם. נקודה. אך רק רצינית להסביר בכך, מדוע אני מעוניין שתפתחו שיעור דף יומי גם במשרדי; כדי שעשרים ושישים האנשים העובדים אצלי, יזכו גם הם ליהנות מן האמת".

★ ★ ★

בימים אלו נפתח השיעור במשרדו של היהודי הנכבד.

עוד עשרים ושניים יהודים הצטרפו לגיון הדף היומי.

בברכת התורה העורך

להלכה, כי בדבר מצווה מועיל קניין כסף. בגמרתנו נחלקו חכמים ורבי אליעזר, אם גם לגבי עירוב חצרות, מועיל קניין כסף, כדי להקנות לכל הדיירים את הפת בה מערבים. רבי אליעזר סובר שאכן כן, אך חכמים חולקים עליו וסוברים, שאין קניין כסף מועיל לקניית פת זו. מאחר שהלכה כחכמים, שומה עלינו להסיק, כי לבד מארבעת הפרקים שבשנה, בהם הסירו חכמים את המניעה מן השימוש בקניין כסף, אין אפשרות לקנות דבר מצווה בכסף. תמיהה זו מעלה "מגן אברהם" (שו"ע או"ח סי' שס"ט); מה ראו הפוסקים לנכון ללמוד מגמרתנו, כשיטת רבי אליעזר ולא כשיטת חכמים.

פוסקים רבים התייחסו לשאלה זו וענו, כי אין כוונת חכמים לחלוק על עצם דעתו של רבי אליעזר, שדבר מצווה אינו נרכש במעות, אלא לדעתם, עירוב חצרות אינו מצווה חובה, כקידוש וכמצוות חובה נוספות, ולפיכך הם סוברים, כי עירוב חצרות אינו נקנה בכסף, אך דברי מצווה המוגדרים ככאלו, נקנים גם נקנים בכסף (ראה נתיב חיים, תוספת שבת, פמ"ג ואלה רבה, לשו"ע שם). יש, איפוא, לברר, לפי הסוברים, כי למעט בארבעת הפרקים שפירשו חכמים, לא מועילה קניית חפצים בכסף, מה תכליתה ותועלתה של נתינת פרוטת האכסנאי לבעל הבית.

אחת הדרכים הנאות לביאור נושא זה, נעוצה בשורש תקנת חכמים לביטול קניין כסף, כפי שמבאר הגר"צ פלמן שליט"א בספרו "שלמי תודה" (חנוכה, סי' כ"א, ע"י"ש עוד אפשרויות לביאור העניין). האחרונים הוכיחו בדעת רש"י וראשונים נוספים, כי חכמים לא הפקיעו את קניין כסף לחלוטין, והוא שריר וקיים כל עוד אחד הצדדים אינו מבטל את העסקה ומקבל על עצמו קללת "מי שפרע" [ראה בהרחבה ב"מאורות הדף היומי" כרך ה' בבא מציעא דף מ/ב], וכל זמן שאחד מהצדדים לעסקה לא חזר בו, הקניין תקף והחפץ של הקונה (ע"י רש"י בבא מציעא מח"א, ובחינושי רע"א שם ועוד אחרונים). מעתה, בנתינת הפרטה לבעל הבית קונה האכסנאי חלק בנרות ובשמן, מפני שהקניין תקף, שריר וקיים.

דף פב/א אין מערבין אלא לדבר מצוה

טיול בשבת נחשב "דבר מצווה"?

טיול בשבת נחשב "דבר מצווה"?

באחד משלבי המאמר הבא, נברר גם שאלה זו, לא לפני שנדגיש כי בכל מקרה אין הכוונה חלילה, שהטיול בשבת הוא מצווה כתפילין, לולב וכדומה, אלא זו פעולה שניחוח של מצווה מתלווה אליה, מפני שהטיול גורם לעונג שבת. ומכאן לגוף העניין.

בגמרתנו מבואר, כי אין לעשות עירוב תחומין, אלא לצורך דבר מצווה. כלומר, המבקש להגדיל את השטח בו רשאי הוא להלך בשבת, על ידי עירוב תחומין, לא יעשה כן, אלא כאשר מבקש לצאת לאותו מקום לצורך דבר מצווה.

קיימות הלכות נוספות שהתנאי לקיומן הוא דבר מצווה, ביניהן; חכמים אסרו להפליג בספינה שלשה ימים לפני השבת [כלומר, יש לצאת להפלגה בתחילת השבוע], אך לצורך דבר מצווה מותר (שבת י"טא). איסור הוצאה וטלטול קיים גם ביום טוב, אך אם יש צורך להוציא או לטלטל, ואפילו "צורך קצת" [לא לצורך אוכל נפש], מותר הדבר, כגון, לצורך "דבר מצווה" (ביצה יב/א ורא"ש שם פ"א סי' י"ח, "טור" ו"ישולחן ערוך" או"ח סי' תקי"ח סעי' א).

מהו, איפוא, "דבר מצווה", המתיר פעולות אלו.

הפלגה בסוף השבוע: ובכן, לגבי הפלגה בימי סוף השבוע כתבו הראשונים (י"מרכ"י שבת סי' רנ"ח, הגהות מרדכי שבת פרק א', הגהות מימוניות דפוס קושטא ה"ל שבת פרק ל' ה"ל י"ג, ראב"י"ה סי' קצ"ח, "אגור" סי' שמ"ו) בשם רבינו תם, כי בעניין זה, אף נסיעה לצורך סחורה נחשבת דבר מצווה, כמו גם נסיעה לצורך ראיית פני חברו [חכמים אסרו הפלגה בסוף השבוע גם במקום שאין חשש לחילול שבת, מפני שרוב האנשים רגישים בתחילה לנענועי הים, ואין זה לכבוד השבת שיחשוש בה שלא בטוב ויתבטלו ממצוות עונג שבת. משכך, די בדבר מצווה כל שהוא כדי להתיר את ההפלגה. ע"י "משנה ברורה" בסוף הפתיחה לסי' רמ"ח]. רבים מן הראשונים חולקים על רבינו תם וסוברים, כי ראיית פני חברו אינה נחשבת דבר מצווה (שו"ת ריב"ש סי' ק"א, וע"י "בית יוסף" או"ח סי' רמ"ח שכתב שכך דעת רוב הראשונים, אך ראה מה שהאריך בזה בשו"ת צ"ץ אליעזר ח"ט סי' יב). מכל מקום, הרמ"א הביא את דעת רבינו תם וכתב, כי במקומות שנהגו להקל כדעה זו, "אין למחות זבין שיש להם על מי שיסמוכו".

"הוצאה" ביום טוב: כתב הרא"ש (ביצה פ"א סי' יח וכ"כ רבינו ירוחם נתיב ד' חלק א, וראה גם תוספות ביצה יב/א ד"ה ה"ג), לגבי הוצאה ביום טוב, בשם רבינו תם, כי הוצאה ביום טוב לצורך טיול מותרת, וכגון, החפץ לטייל, אך פעוטו כרוך אחריו ועליו לטלטלו עמו - יטייל, שדבר מצווה הוא. נמצאנו למדים, כי ביום טוב, הטיול נחשב דבר מצווה.

עירובי תחומין: נידון מעניין התפתח בעקבות הוראתו של בעל "תרומת הדשן" (שו"ת, סי' ע"ז). את פסקו הוא פותח בשאלה: "אם יש לישראל פרדס יפה חוץ לתחום, והיה חפץ ללכת שם ביום טוב על ידי עירוב, כדי לטייל ולשחוק שם... חשיב... לדבר מצווה או לא?". כלומר, המבקש לעשות עירוב תחומין כדי לטייל, הנחשב טיולו דבר מצווה? המדובר בטיול למקום המשמחו, כגון, "פרדס יפה" וכדומה.

ה"תרומת הדשן" השיב, כי כפי שנוכחנו שמותר ביום טוב להוציא ולטלטל כדי לטייל, מפני שהטיול נחשב "דבר מצווה", כך גם מותר לערב תחומין כדי להגיע למקום בו תהא לו שמחה ביום טוב.

הרמ"א, המסתמך רבות על בעל "תרומת הדשן", ציטט את תשובתו של ה"תרומת הדשן": "אין מערבין עירובי תחומין אלא לדבר מצווה, כגון... שרוצה לילך לטייל

הדף היומי

לשונות התלמוד

דף פה/ב

והאמר הוא דאמר

"והאמר הוא דאמר" - והרי הרבי הוא זה שאמר (אחרת).

כאשר תלמיד רוצה להקשות לרבו מדין אחר שאמר שלא כדון זה, הרי הוא מקשה לו בלשון נסתר, בגוף שלישי, שאין זה מן הראוי שיזכיר את שמו ויבדל אליו בלשון נוכח. אך כאשר אמר ארנה לחבירו, אין הדרך שמכנהו "מר". (ראה בתוס' ערכין ה"א ד"ה "והאמר")

מענה לשון

דף פב/א

גברא אגברא קא רמית!!

ביסוד סוגיית רבות בתלמוד מונח הכלל, כי אין אמורא יכול לחלוק על תנא, ולכן מקשים מדברי תנא על אמורא. ברם, בין האמוראים לבין עצמם אין הבדל, ואין דברי אמורא אחד מחייבים את חבריו האמוראים.

ברם, לפעמים מקשה התלמוד על אמורא מדברי אמורא אחר, כגון בסוגייתנו, שמקשים מדברי ר' יהושע בן לוי על דברי שמואל. בתגובה לכך דוחה התלמוד את עצם האפשרות להקשות מאמורא אחד על דברי חברו, בנקטו בלשון: "גברא אגברא קא רמית!!", שתרגומו המילולי: אדם על אדם אתה מטיל!! דהיינו: וכי ניתן להקשות מאמורא אחד על חברו!!

מלשון זו היינו מצפים שכל אימת שהתלמוד יקשה על אמורא מדברי אמורא אחר, תבוא מיד התגובה: "גברא אגברא קא רמית!!". ואולם לאמיתו של דבר, אין הדבר כן: תגובה זו באה רק בסוגייתנו ובעוד שבע סוגיות אחרות בלבד, ואילו מספר הפעמים שהתלמוד מקשה מאמורא על אמורא בלא שהתלמוד מעיר על פנים כלשהו בכך, גדול בהרבה!

קשה עוד יותר להבין, כיצד לא באה כל תגובה נוכח קושיות שהתלמוד מקשה מדברי אמורא על תנא, כגון קושיה על משנתו לעיל (לא/ב): "ויקטן לאו והאמר רב הונא: קטן גובה רב העירובין!!". מן הראוי היה להקשות על רב הונא מדברי המשנה, ולא להיפך!

תשובה בשאלות אלו אנו מוצאים בדברי רבינו חננאל (ב"מ ז"א, שבת ז"ב), שאין התלמוד מקשה לא ממשנה ולא מברייתא ולא ממסמך של אמורא, אלא אם כן היא הלכה.

שני הסברים אחרים נאמרו לאותם מקרים שהתלמוד מקשה מאמורא על אמורא, ולא נאמר "גברא אגברא קא רמית!!". רש"י (ב"ק לג/ב) ותוספתא (מועד קטן ב/ב) כותבים, שמאמורא בעל מעמד מיוחד ניתן להקשות כאילו היה תנא. בדומה לכך כותבים הרמב"ן (ב"ב ב/ב) ותלמידו הרשב"א (שם), כי ניתן להקשות מאמורא מראשית תקופת האמוראים על אמורא מאוחר יותר.

להערות ותוספות לפניה הלשונית:
frank@geronimedia.net

פנינים

דף פב/א ואלו הן הפסולין המשחק בקוביא **משחק הקלפים בחנוכה**

בעבר נפוץ היה המנהג לשחק בחנוכה ב'קרטין', הלא הם קלפים. בספרים רבים אנו מוצאים ביקורת על נוהג זה.

בספר טעמי המנהגים (ק"א) תתמ"א אות ה' אף מובא (מיסוד התשובה פרק י"ח) מקורו של ה'מנהג': בעבר החרימו הקהילות על משחק זה מפני הרעות הטמונות בו. ברם, מפני שלא רצו שמרוב הרגל יפרץ גדר זה, התיירו מקצת: בחנוכה ופורים לא אסורוהו, "ובזה ישקו יצרים ורעים" כיון שאין זה בכלל החרם. אבל אין ספק, הוא מסיים, שאף שלא נאסר אז המשחק משום חרם, מכל מקום "הם לעולם מעותדים לכל העונשים אשר כת ליציים מעונשים בהם..."

דף פ"א פנו מקום לבן מאתיים מנה **חכמים ועשירים**

שח יהודי תלמיד חכם: מדוע חכמים מכבדים עשירים יותר מכפי שעשירים מכבדים את החכמים? מפני שהחכמים יודעים את ערך הממון ואילו העשירים אינם יודעים את ערך החכמה...

ביום טוב או שבת בפרדס שיש בו שמחה בזה מקרי דבר מצוה (תה"ד סימן ע"ז). שתי מילים הוסיף הרמ"א; "או שבת". הרמ"א הבין, כי אף על פי שתשובת ה"תרומת הדשן" מתייחסת לגבי יום טוב, אין כל הבדל ביניהם, וכפי שטיול ביום טוב נחשב דבר מצוה, הוא הדין לגבי שבת.

מי כתב את השאלות בשו"ת "תרומת הדשן"? אולם, בעל "תוספת שבת" (שם ס"ק ו) מעורר שאלה הנובעת מאופיו הייחודי של שו"ת "תרומת הדשן". בשונה מספרי שאלות ותשובות של פוסקים רבים, אשר בהם קובצו שאלות שנשאלו בהלכה והתשובות שענו עליהן, הרי שהשאלות בשו"ת "תרומת הדשן", נערכו אף הן על ידי המחבר! הוא כתב את השאלות ואת התשובות עליהן (ראה ש"ך יו"ד סי' קצ"ו ס"ק ט' ו"בית שמואל" אה"ע סי' ק"ל ס"ק כ' ו"שער אפרים" סי' מ"ב). זו היתה דרכו לכתוב ספר הלכה. משכך, מקשה בעל "תוספת שבת", לו היה ספר "תרומת הדשן" נכתב כיתר הספרים, ניתן היה לומר, כי התשובה מתייחסת ליום טוב בלבד, מפני שבכך התמקד השואל. אולם, מאחר שה"תרומת הדשן", הוא השואל והוא המשיב, עצם העובדה שהתמקד ביום טוב בלבד ולא בשבת מוכיחה, כי לדעתו הטיול בשבת אינו נחשב "דבר מצוה".

עונג ושמחה: ואף סברה קיימת לחלק בין יום טוב לשבת, כי בשבת נצטוונו על "עונג", וביום טוב על "שמחה" (ט"ז סי' תקנ"ג ועוד). הטיול מוגדר כשמחה אך לא כעונג, ולפיכך בשבת אינו נחשב "דבר מצוה"...

להלכה נקטו הפוסקים כדעת הרמ"א (עיי' "ערוך השולחן" שם, שיש בזה גם "עונג שבת", וראה "כף החיים" שם ס"ק ו').

דף פה/ב הנותן את עירובו בבתי שער

הנחת עירוב חצרות - היכן?

עירוב חצרות ושיתוף מבואות, נועדו להתיר את הטלטול מן הבית אל החצר ולהיפך [עירוב חצרות], ולהתיר את הטלטול מן החצר אל המבוי [שיתוף מבואות].

סוגייתנו עוסקת באחת ההלכות של עירובי חצרות; היכן יש להניח את דבר המאכל עמו עשו עירוב חצרות. מאחר שעירוב חצרות נועד לקבוע, כי כל הדיירים שבבתיים שבחצר נחשבים כמתגוררים בבית אחד, יש להניח את עירוב החצרות במקום הראוי למגורים על פי ההלכה, ואם לא עשו כן, העירוב אינו חל. אולם, שיתופי מבואות ניתן להניח במקום שאינו ראוי למגורים, מפני שעיקרו לשתף את כל החצרות כאחת, ולא ואין מטרתו לעשות כאילו כל המשפחות דרות בבית אחד, ודי להניחו במבוי במקום המשתמר.

עירוב חצרות ושיתוף מבואות נעשים על ידי דבר מאכל השייך לכל הדיירים, וכך נעשים הכל שותפים ומעורבים יחד. כאשר עורכים עירובי חצרות לעיר שניתן לטלטל בה, או לשכונה בה ניתן לטלטל, נהגו זה דורות להניח את העירוב בבית הכנסת המקומי, כפי שכותב הרמ"א ("שולחן ערוך" או"ח סי' שס"ו סעי' ג') "והמנהג בזמן הזה להניח העירוב בבית הכנסת. וכן נהגו הקדמונים". [על אפשרות הנחת העירוב בבית הכנסת, אף על פי שהוא מקום שאי אפשר לאכול בו, נתמקד בהרחבה א"ח בגליון הבא].

כמובן, שיש להניח את העירוב בבית כנסת שהגישה אליו מותרת בשבת קודש, שהרי לא ניתן לעשות עירוב בדבר מאכל שבשבת אין אפשרות לאוכלו. לפיכך, כאשר אין דרך להגיע אל העירוב, בית הכנסת נעול וכדומה, באופן שהגישה אל בית הכנסת כרוכה באיסור תורה ("שולחן ערוך" או"ח סי' שצ"ד סעי' ב'), העירוב בטל.

השלטונות סגרו בית כנסת עם העירוב: לאור דינים אלו, התבקש רבינו הגאון רבי יחזקאל לנדא זצ"ל, בעל "נודע ביהודה" (שו"ת, תנינא או"ח סי' ל"ט), לחוות את דעתו בנוגע לבית כנסת שדלתותיו ננעלו בסוגר ובריה על ידי השלטונות, עקב אי פרעון מס במועדו. המסגרים אשר נשלחו בפקודת המלכות, לא שיערו כי הם מעוררים בכך נידון הלכתי, מפני שהם הניחו מאחורי מסגר ובריה גם את העירוב, אשר נשמר כל השנה בבית הכנסת, ושימש בכל שבת לעירוב חצרות. בני המקום ביקשו לדעת, אם די בכך שבאפשרותם לשבור את המנעול ולגשת לדברי המאכל, כדי שייחשב הדבר שיש להם גישה אליהם.

"נודע ביהודה" - היו מציאותיים: בעל "נודע ביהודה" השיב להם, כי אף על פי שאיסור מדרבנן הוא לשבור את המנעול בשבת קודש, לא בכך טמונה הבעיה, מפני שרק כאשר הגישה אל המקום אסורה באיסור מן התורה, העירוב אינו חל, אך אם איסור דרבנן הוא המונע את הגישה אל המקום, העירוב חל. אולם, הוא מזכיר להם, כי עליהם להיות מציאותיים; "כי מי ישלח ידו לפתוח חותם הנחתם מפקדי המלך"... כלומר, בל ישלו את עצמם, אין להם אפשרות גישה אל המקום לחלוטין. הוא מסיים את דבריו: "נלע"יד החמיר בזה ולהצריך עירוב אחר ויניחו באחד מן הבתים".

בבית הכנסת כמעט לא מתים: מעניין לציין, כי ה"פרי מגדים" (סי' שס"ו במשבצות זהב אות ז', וסי' שפ"ו אות ב') כותב, כי יתכן שטעם הדבר שנהגו להניח את העירוב בבית הכנסת הוא, מפני שאם יונח העירוב בבית, קיים חשש שאחד מדרי הבית ילך לעולמו ובאותה שבת ייפסל העירוב, מפני שהכהנים אינם רשאים להכנס אל הבית... בבית הכנסת פחות שכוח שאנשים ילכו לבית עולמם, מפני שהחולים האנושים אינם מגיעים אליו. מדבריו מוכח, כי הוא סובר, שכאשר הגישה אל העירוב נמנעת מחלק מן המערבים, הרי הוא בטל. ברם, יש מן האחרונים אשר סוברים כי עובדה זו אינה פוסלת את העירוב, אלא אך ורק חיסרון שהתגלע בעירוב עצמו, אשר מחמתו אי

אפשר לאוכלו - פוסלו (ראה "נתיבות שבת" להגריי בלוי שליט"א, פרק ל"א הערה רכ"ד).

עירוב חצרות שהונח בבית כנסת רפורמי: דיון מעניין התפתח בקהילות הונגריה, לגבי עירוב שהונח בבתי כנסת רפורמיים. גדולי הדור אסרו מלחמת חורמה נגדם ואסרו להתפלל במקומות אלו. עם השנים התעוררה השאלה, אם האיסור כולל כניסה למבנה, או שמא איסור תפילה בלבד. אם כולל הוא כניסה למבנה, אזי עירוב שהונח במקום אינו נגיש (עיי' שו"ת מהר"ם שיק או"ח סי' קע"ו, שו"ת מהרי"א אסאד או"ח סי' ל"ט, ויסודי ישרון מהדורת תשל"ו, ל"ט מלאכות, ח"ב עמ' 328).

דף פ"א תפרה בקיסם

שימוש בחלה תפורה ל"לחם משנה"

"הלכה זו מהלכות עמומות היא". כך מגדיר ה"חתם סופר" זצ"ל, נידון מעניין שהתפתח בעקבות סוגייתנו.

כידוע, עירוב חצרות יש לערוך בפת. לא בפת גרידא, אלא בפת שלמה. חכמים תקנו שיש לערב בפת שלמה בלבד, שהרי אוספים פת מכל דייר, ואם יווכחו כי פלוני נתן פרוסה קטנה, ואחרים צריכים להשלים את חלקו, לכדי מזון שתי סעודות, עלולה לפרוץ איבה ביניהם. לפיכך תקנו: כל דייר נותן פת שלמה. ברם, גמרתנו אומרת, כי ניתן להשתמש לעירוב גם בשני חצאי פת שנתפרו זה לזה באמצעות קיסם, אם הם נראים כפת אחת.

למד ה"רוקח" (סי' שכ"ט, הובא ב"מגן אברהם" או"ח סי' קס"ח ס"ק ד'), מרבותינו הראשונים, את סוגייתנו, והסיק מכך, כי לאחר שחכמים קבעו שכך שחברה לה יחדיו נחשבת ככר שלמה, ניתן להשתמש בה גם ללחם משנה!

אולם, יש הסוברים (ראה "ישועות יעקב" סי' שס"ו ס"ק ג', ובי"באר היטב" סי' קס"ח שהביא משו"ת "פינים מאירות" והוכיח מדברי תוסי' שלא כהרוקח) כי דעת ה"רוקח" אינה מוסכמת על הכל, ולדבריהם אין להסיק כן מגמרתנו; ככר שחברה ראויה לעירוב חצרות, אך אינה ראויה ללחם משנה. הנידון בסוגיה זו נעוץ בהגדרת תקנת חכמים שיש לערב בפת שלמה בלבד. האם הורו חכמים, כי יש לערב בפת הנראית שלמה, או שמא הורו, כי מפני איבה, יש לערב בפת שלמה באמת. אם תקנו כי יש לערב בפת הנראית שלמה, אין כל הוכחה מכך שפת המחוברת בקיסם כשרה לעירוב, מפני שבעירוב אין צורך בפת שלמה באמת, לעומת לחם משנה. אולם, אם בעירוב חצרות יש צורך בפת שלמה, ואף על פי כן גילו חכמים שגם פת מחוברת בקיסם ראויה לכך, הוא הדין לגבי לחם משנה. הלכה נפסקה כשיטת הרוקח (שו"ת חת"ם סופר או"ח סי' מ"ו, ו"משנה ברורה" שם שסתם כדברי ה"מגן אברהם").

לאחד מתלמידיו של ה"חתם סופר" זצ"ל נודע, כי קיימת הלכה, שניתן להשתמש ללחם משנה בככר חצויה שאוחדה. ערך, איפוא, התלמיד שאלה הלכתית לרבו, האם הוא הדין לגבי פרוסות אחדות; הניתן לצרפן יחד, לתופרן ולהביאן לכלל ככר הראוי ללחם משנה, או שמא שני חצאי ככר ניתן לצרף ותו לא.

על כך השיב לו ה"חתם סופר" כי "הלכה זו מהלכות עמומות היא" - שמגמרתנו ניתן ללמוד לגבי לחם משנה - והוא מציב שאלה עצומה בפני הפוסקים שהסיקו מגמרתנו הלכה זו.

אתרוג חצוי שחובר באמצעות קיסם: בתוספתא שנפסקה על ידי הרמב"ם ועל ידי הראב"ד (הל' טומאת אוכלים פ"ו הל' י"ב) נאמר, כי אתרוג חצוי שחובר על ידי קיסם, אינו נחשב חיבור. המדובר בהלכה זו לעניין טומאה. כידוע, טומאה הנוגעת בחלק של חפץ, מטמאת את כל החפץ, אין צורך שהיא תאפוף אותו מכל עבר. ברם, טומאה הנוגעת באתרוג חצוי אשר חובר באמצעות קיסם, מטמאת את חצי האתרוג בו נגעה בלבד, מפני שהחצי השני אינו נחשב חלק מן האתרוג. הרי לנו, כי חיבור על ידי קיסם אינו נחשב חיבור.

איחוד בידי שמים ואיחוד בידי אדם: על שאלה איתנה זו קיים תירוץ נאה ביותר. יש הבדל בולט בין אתרוג לבין ככר. האתרוג נוצר מעצמו מאוחד, הוא אינו מעשה אדם, כך נוצר. הככר נצוקה לצורתה ואוחדה במעשה אדם. מעתה, ניתן להבין, כי אתרוג אשר נחצה, לא ישוב לעולם למצבו הקודם. חיבורו באמצעות קיסם, אינו דומה כלל לסוג החיבור והאיחוד בין שני חלקיו טרם חצייתו. לא כן הפת; לפני כן היתה פירורי קמת, נלושה, אוחדה, חוברה ושוב הופרדה, ועתה אוחדה שנית. אמת, אין איחודה בהווה זהה לאיחודה לאחר אפייתה, אך עדיין לא רב ההבדל בין שני המצבים, כתהום הפעורה בין אתרוג שלם לבין אתרוג שאוחד באמצעות קיסם ("יחזון נחום" ו"בית מאיר" עוקצין פרק כ', וראה בשו"ת "שואל ומשיב" מהדויק ח"א סי' קל"א בסופו) [ראה בהרחבה במגיה על הרשב"א עירובין פ"א - הוצאת הרב קוק].

בשורה טובה ללומדי הדף היומי

ניתן להשיג את

"קונטרס הזיכרון"

סיכומי סוגיות בדרך קצרה וברורה המאפשרים חזרה מהירה על כל הסוגיא, כולל כל דברי הגמ' ורש"י. עם ביאורי התוס' ובסופו חיבור 'לאסקו שמעתא' המסכם את השיטות בתמצית.

החוברות יוצאות לאור לפי סדר הדף היומי וניתן להשיגם בטל' 08-9922152

כמו"כ ניתן להירשם כמנוי בטל' הנ"ל במחיר 6 ₪ לחודש (כולל משלוח)

מאורות הדף היומי

בית מדרש למגידי

שיעור דף היומי סוכוטשוב

בשורה טובה לתושבי רעננה

הננו שמחים להודיע כי זכינו ב"ה לייסד שיעור חדש בדף היומי

בביהכ"נ "יבנה"

רח' הפז חיים 7

בין השעות 21:00 - 20:15 בערב

ע"י מגיד שיעור

הרב אליעזר מיצמכר שליט"א

הציבור מוזמן

★ ★ ★

לעילוי נשמת

מרת **גיטל בריל** ע"ה

בת ר' אברהם נחום הלוי ז"ל

נקטפה כ"ג כסלו תשמ"ט

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **שפרה בליטנטל** ע"ה

בת הר"ר שכנא דוד ז"ל

נלב"ע כ"ח כסלו תשמ"ב

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצחה ע"י נכדה ידידנו הר"ר **שאל חסדיאל** ומשפ' שיחיו בני ברק

לעילוי נשמת

הר"ר **דוד שיינברג** הי"ד

ב"ר משה ז"ל נלב"ע חנוכה תש"ד

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י משפחת **בורק** שיחיו

לעילוי נשמת

הרה"ח ר' **משה אליהו הנדלס** ז"ל

ב"ר צבי הרש ז"ל נלב"ע כ"ז כסלו תשד"ם

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י בנו הר"ר **שמחה הנדלס** שיחי

ובתו מרת **ציפי פיק** ומשפ' שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **רחל דובלסקי** ע"ה

בת סטלה ע"ה נלב"ע כ"ו אלול תשס"ה

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו